

Резюме

Філіппов С.О. Транскордонна злочинність: кількісно-якісні показники, проблема латентності та поліморфізм.

У статті охарактеризовано кількісно-якісні показники транскордонної злочинності за період 2014–2018 років. Сформульовано правило дилеми прикордонної безпеки. Наведено дані щодо індексу латентності. Обґрунтовано поняття поліморфізму злочинності та наведено аргументи на користь його застосування у криминологічній практиці. Показано, що розвиток форм транскордонної злочинності можливий за адитивною або за синергетичною моделлю.

Ключові слова: поліморфізм, дилема прикордонної безпеки, латентність, контрабанда, транснаціональна злочинність, транскордонна злочинність, криминологія.

Резюме

Филиппов С.А. Трансграничная преступность: количественно-качественные показатели, проблема латентности и полиморфизм.

В статье охарактеризованы количественно-качественные показатели трансграничной преступности за период 2014–2018 годов. Сформулировано правило дилеммы пограничной безопасности. Приведены данные по индексу латентности. Обосновано понятие полиморфизма и приведены аргументы в пользу его применения в криминологической практике. Показано, что развитие форм трансграничной преступности возможно по аддитивной или синергетической модели.

Ключевые слова: полиморфизм, дилемма пограничной безопасности, латентность, контрабанда, транснациональная преступность, трансграничная преступность, криминология.

Summary

Filippov S. Cross-Border Crime: Qualitative and Quantitative Indicators, the Problem of Latency and Polymorphism.

The article describes such quantitative and qualitative indicators of cross-border crime for the period of 2014–2018 has been provided. The rule of the so-called border security dilemma has been formulated. A methodological approach to determining the index of latency has been developed in the process of assessing the state of cross-border crime. The understanding of such notion as polymorphism has been substantiated and arguments in favour of its applicability for use in criminological practice has been presented. It has been proved that the development of forms of cross-border crime is possible on the basis of additive or synergistic model.

Key words: polymorphism, border security dilemma, latency, smuggling, transnational crime, cross-border crime, criminology.

УДК 343.988 (477):001.12

А.Ю. БАЙДАЛІНОВА

Аліна Юрїєвна Байдалінова, аспірант Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В.В. Сташиса НАПРН України

АНАЛІЗ СТАНУ НАУКОВОЇ РОЗРОБКИ ПРОБЛЕМИ ЯК ЕТАП ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ВІКТИМІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ

Формування будь-якого наукового знання про певне соціальне явище не є одномоментним процесом. Іноді явище виникає та навіть існує раніше, ніж починається розуміння його сутності й значення та цілеспрямоване дослідження у контексті необхідності вирішення складної соціальної проблеми, що заважає подальшому суспільному прогресу. Ще один аспект полягає в тому, що накопичені знання треба піддавати принциповій ревізії, яка б ставала відповідною рефлексією на потреби часу, що надавало б можливість поставити нове завдання для забезпечення подальшого поступового розвитку теоретичної думки про розглядуване явище. Останнім часом такий алгоритм розгляду конкретної наукової проблеми набув певних рис, схематичне вираження яких можна віднайти у низці дослідницьких робіт, принаймні у галузі юридичних дисциплін¹.

Алгоритм визначення стану розробки тієї чи іншої криминологічної проблеми як такої розглядали у своїх роботах чимало дослідників. Серед них слід згадати В.С. Батиргарєєву, В.В. Голіну, Б.М. Головікіна, Р.Г. Григор'єва, М.Г. Колодяжного, М.О. Маршубу, Ю.В. Калініченко та ін. Але що стосується проблематики професійної віктимізації, то це питання наразі залишається не висвітленим. Тому, щоб якомога об'єктивніше оцінити сучасний стан наукової розробки проблеми запобігання професійній віктимізації, треба визначитися із тим, за якими параметрами слід здійснювати цю оцінку. Щодо методики оцінки стану розробки тих чи інших проблем у спеціальній літературі з криминології та інших дисциплін кримінально-правового циклу, повторимося, до цього часу вже напрацьоване певне бачення. Так, наприклад, В.В. Голіна та М.О. Маршуба, досліджуючи корисливо-насильницьку злочинність неповнолітніх, пишуть, що вузловими моментами, які визначають ступінь розробки проблематики..., на теперішній час є: а) формування понятійного апарату; б) міждисциплінарний характер пізнання... та заповнення у цьому зв'язку певних напрацювань з інших дисциплін; в) урахування попередніх досліджень як вітчизняної, так і зарубіжної науки; г) наявність проб-

лемних аспектів, пізнання складної природи яких робить необхідним подальший науковий пошук; д) забезпечення відповідної обґрунтованості теоретичних висновків та їх перевірка достатніми емпіричними дослідженнями відповідної якості². У свою чергу, Р.Г. Григор'єв зазначає, що науковці, наводячи інформацію про стан розробки досліджуваної теми, аналізують передусім літературу за темою дослідження та окреслюють проблеми, що потребують свого остаточного вирішення³.

Метою статті є представлення алгоритму аналізу стану наукової розробки проблеми як етапу наукового дослідження професійної віктимізації в Україні та її запобігання, а також розкриття змісту виокремлених у цьому алгоритмі елементів.

На наш погляд, аналіз стану наукової розробки проблеми запобігання професійній віктимізації доцільно здійснювати з урахуванням таких змістовних блоків знання: 1) особливості процесу формування знання про практику запобіжної діяльності, спрямованої на упередження виникнення та існування явища професійної віктимізації, у вигляді стислого огляду надбань теоретичної думки; 2) наявність чіткого термінологічного апарату, що дає змогу окреслити межі дослідницької площини та установити міждисциплінарні зв'язки з пізнавальними сферами, що так само мають відношення до розкриття сутності досліджуваного явища, та необхідного інструментарію для приросту нового знання; 3) виокремлення ще не вирішених проблем професійної віктимізації та окреслення нових тенденцій у цьому явищі.

Розкриваючи зміст першого блоку знання про засади запобігання професійній віктимізації, не можна не висловити таке попереднє спостереження: за останні 100 років історії розвитку вітчизняного кримінального законодавства у більше ніж половині статей раніше чинних та теперішнього КК України передбачено відповідальність за посягання на інтереси потерпілого у кримінологічному сенсі цього слова, тобто людини (фізичної особи), яка «понесла фізичний, моральний або майновий збиток від злочинів, незалежно від того, чи визнана вона потерпілою в установленому законом порядку та чи оцінює себе такою суб'єктивно»⁴. Проте, як справедливо висловилися ще за радянської доби В.С. Мінська та Г.І. Чечель: «Фігура потерпілого у кримінальному праві тривалий час залишалася у тіні. Вчення про потерпілого стало розроблятися порівняно недавно... та оформилося у новий напрям у теорії та практиці боротьби зі злочинністю – віктимологію»⁵. Водночас зауважимо, що ці напрацювання не з'явилися на порожньому місці. Адже на той час чимало ідей вже було висловлено й систематизовано у зарубіжній літературі. До речі, у наукових джерелах вказується різний час оформлення теоретичного знання про жертву злочину. Так, А.П. Закалюк пише, що вчення про жертву злочину та роль потерпілого у формуванні мотиву злочину стало предметно розроблятися порівняно нещодавно, з початку ХХ століття⁶. Інша сучасна дослідниця проблем віктимології Н.І. Гончарова зауважує, що становлення віктимології як кримінологічного напрямку датується серединою ХХ ст., коли інтерес дослідників став зумовлюватися цілком практичними потребами юристів: доволі часто в межах судового процесу необхідно визначити роль жертви делікту (потерпілого) з метою більш точної кваліфікації злочинної дії і, відповідно, покарання винного⁷. У цьому зв'язку не можна не згадати слова відомого німецького кримінолога Г. фон Гентінга (Hans von Genting), який у своїй роботі «Зауваження щодо інтеракції між злочинцем і жертвою» (1941 р.), вперше презентував так звану динамічну концепцію виникнення злочинності та справедливо зазначив, що «можна часто спостерігати реальну взаємодію між злочинцем та його жертвою, вбивцею та тим, кого вбивають, шахраєм та тим, кого ошуковують»⁸. Адже має рацію Г.Й. Шнайдер, говорячи, що жертва злочину, за Г. фон Гентінгом, не повинна більше розглядатися як пасивний об'єкт, оскільки вона – активний суб'єкт процесу криміналізації⁹.

Повертаючись до історичних коренів та процесу оформлення віктимології в окремий напрям, зазначимо: цілком очевидно, що свої висновки згадувана дослідниця Н.І. Гончарова робить, засновуючись на авторитетній думці фундатора радянської віктимології Л.В. Франка, який констатував, що дійсне «відкриття» жертви відбулося наприкінці 40-х – на початку 50-х рр., коли були сформовані основні теоретичні положення, які становлять первісну основу вчення, що отримало назву «віктимологія»¹⁰.

За часів існування СРСР віктимологічні пізнання стали набувати більш-менш системного характеру, починаючи з кінця 60-х – початку 70-х рр. минулого століття. Саме з того часу став активно розроблятися понятійний апарат, що дало змогу синтезувати принаймні основні положення віктимології. Фундаментом відповідного вчення на той час можна назвати наукові праці П.С. Дагеля, В.В. Вандишева, В.П. Коновалова, Н.Ф. Кузнецової, В.С. Мінської, В.І. Полубинського, В.Я. Рибальської, Д.В. Рівмана, Л.В. Франка, Г.І. Чечеля та ін. У деяких підручниках та курсах із кримінології, виданих у 80-ті рр., з'являються згадки про роль потерпілого у механізмі злочинної поведінки¹¹.

Після розпаду СРСР досвід проведення віктимологічних досліджень був продовжений у незалежних державах. В Україні, зокрема, подібні дослідження проводили С.В. Албул, В.О. Туляков, В.Є. Христенко, В.С. Батиргареева, В.В. Голіна, Б.М. Головін, О.М. Джужа, Є.М. Моїсєєв, В.В. Василевич, О.М. Мойсюк, О.В. Сердюк, І.О. Христинич, О.Ю. Юрченко, С.В. Єрмолаєва-Задорожня та інші учені.

Що стосується окремого піднапрямку віктимології, у центрі уваги якого ставало б знання про особу, якій злочином може завдаватися шкода саме через реалізацію її професійних функцій у суспільстві, то його оформлення у логічну систему знань триває й до цього часу. Серед публікацій, присвячених питанням професійної віктимізації, слід виділити публікації вітчизняних і зарубіжних авторів різних галузей знань, таких як: В.О. Туляков («Віктимізація підприємств і організована злочинність» (2002 р.)¹²), «Віктимізація підприємництва» (2002 р.)¹³), М.В. Довгаль («Професійна віктимність представників органів державної влади» (2017 р.)¹⁴); І.А. Папкін («Психологічні шляхи зниження віктимності співробітників органів внутрішніх

справ» (2004 р.)¹⁵; Г.О. Кулакова «Віктимологічний аспект пенітенціарної злочинності та її запобігання (щодо співробітників кримінально-виконавчої системи) (2005 р.)¹⁶ та ін.

Узагалі виділення професійної віктимізації та заходів запобігання їй в особливий напрям віктимологічного знання пов'язане насамперед зі спробами виділити та проаналізувати окремі види жертв злочинів, а так само провести класифікацію (типологію) цих різних видів жертв. При цьому під час спроб здійснення поділу потерпілих на класи або типи класифікації логічно враховувати, що приріст відомостей про професійну віктимізацію відбувалося двома шляхами. Перший із них пов'язаний із класифікацією (типологією) всього масиву різноманітних жертв злочинів незалежно від їх професійної належності (заняття, роботи, певних обов'язків тощо). Причому критеріями такої класифікації можуть обиратися різні підстави. На теперішній час таких класифікацій (типологій) існує чимало. У деяких із них на «професійного» потерпілого вказується окремо. Так, наприклад, О.М. Костенко та Г.І. Піщенко зазначають, що залежно від характеру і ступеня вираженості тих чи інших якостей особи, які визначають індивідуальну віктимність, виділяють такі типи жертв: 1) універсальний; 2) виборчий; 3) ситуативний; 4) випадковий; 5) професійний (*курсив – наші*); 6) корисний та 7) сексуальний¹⁷. Дещо раніше майже ідентичну типологію було викладено В.Д. Ривманом, на думку якого, виходячи з характеру і ступеня виразності особистісних якостей, що визначають індивідуальну віктимну схильність, можна виділити такі типи жертв, як універсальний (універсально-віктимний); виборчий (вибірково-віктимний); ситуативний (ситуативно-віктимний); випадковий (випадково-віктимний) та професійний (професійно-віктимний) типи¹⁸.

Що стосується другого шляху, то класифікацією охоплюються виключно особи, які стали жертвами злочинних діянь унаслідок виконання ними будь-яких соціальних функцій, зумовлених їх професійними обов'язками. Останню класифікацію, власне, можна назвати класифікацією жертв, віктимізація яких, а отже, і їх специфічний статус з огляду на віктимологічне знання, зумовлюється їх професією чи родом діяльності (так звана класифікація професійної віктимізації). Аналіз спеціальної літератури виявив, що на теперішній час фактично не розроблено всеохоплюючої класифікації таких осіб. Ті класифікації, що мають місце, не відрізняються чіткістю й послідовністю. Як приклад можна навести спробу класифікувати осіб, які займаються професійною діяльністю, що пов'язана з ризиком, як жертв злочинних посягань, здійснену В.В. Пивоваровим. Він виокремлює за ознакою професійних занять, пов'язаних із відповідним ризиком, зокрема, дві групи жертв: а) службовців органів правопорядку і кримінальної юстиції – поліцейських, працівників установ виконання покарань, слідчих, прокурорів, суддів, а також адвокатів; б) осіб із «невинною схильністю» – інкасаторів, експедиторів, охоронців, журналістів, мисливських та природоохоронних інспекторів, водіїв таксі, касирів-операторів АЗС, продавців нічних торговельних закладів та ін.¹⁹

Говорячи про другий змістовний (смысловий) блок знання про професійну віктимізацію, яким охоплюється проблеми розробленості відповідного термінологічного апарату та інструментарію, зазначимо, що, з одного боку, розробка тематики професійної віктимізації міцно спирається на термінологічний апарат, що є наскрізним для будь-якого віктимологічного «відгалуження», а з другого – конкретна тематика вимагає опрацювання власного інструментарію, пристосованого для потреб конкретної дослідницької площини, з тим, щоб у подальшому забезпечити приріст та поглиблення саме цього конкретного знання, що стало можливим завдяки опорі на термінологічний фундамент загального характеру. На теперішній час у дослідницькому активі розробки проблеми професійної віктимізації є, зокрема, такі поняття, як «віктимізація» та «професійна віктимізація». Причому під віктимізацією, підсумовуючи різні варіативні визначення цього феномена, прийнято розуміти набуття властивості віктимності²⁰, тобто процес набуття особою (групою осіб) визначених рис, властивостей і станів, що роблять їх вразливими для вчинення злочинів²¹. У розробках із віктимології останніх років нерідко зазначається, що віктимізація як загальна категорія складається з таких компонентів: фактори віктимізації (сукупність явищ і подій, що детермінують віктимну поведінку жертви злочину в конкретній життєвій ситуації); умови, що сприяють віктимізації; стан віктимізації або кількість жертв усіх учинених злочинів²². Як бачимо, в явищі віктимізації убачають складний характер, який свідчить про те, що вона (віктимізація) за своєю природою має завданням охопити більш-менш тривалий статично-динамічний процес перетворення конкретної людини на жертву злочину.

Категорію віктимізації, безумовно, застосовують і для цілей розкриття особливостей процесу набуття і навіть накопичення тією чи іншою особою, що виконує або займається певним видом (родом) діяльності, будь-яких специфічних рис, станів, власне пов'язаних із подібною діяльністю, внаслідок чого вона перетворюється на жертву злочину. У таких випадках йдеться саме про професійну віктимізацію, під якою розуміють об'єктивну в конкретних умовах характеристику соціальної ролі людини, незалежно від її особистісних властивостей, що підвищує небезпечність посягань лише внаслідок виконання цієї ролі²³. Але тут одразу зробимо застереження, що не можна не звертати увагу й на риси, властивості особи, що прямо пов'язані з виконуваною нею діяльністю, про що йтиметься далі. При цьому зазначений процес уявляється різновекторним. Адже, з одного боку, власне певні риси й зумовити обрання та зайняття особою тим чи іншим видом діяльності, а отже, й факт її перетворення на потерпілого від злочину. А з іншого – реалізація конкретної діяльності сприяє виникненню або поглибленню у людини наявних особистісних якостей. Наприклад, успішний підприємець згодом почуває себе занадто впевненою особою, яка показово демонструє свій статок та соціальний статус, тим самим привертаючи до себе увагу злочинних елементів.

Вивчення особливостей процесу віктимізації та статусу такої особи у зв'язку з учиненням щодо неї злочину за своєю природою є фактично міждисциплінарним дослідженням, а отже, включатиме розгляд фігури

жертви під кутом зору і її походження, правового статусу та кримінологічних особливостей. Так, щоб запропонувати ефективні заходи запобігання, принаймні щодо убезпечення вторинної віктимізації, треба розуміти, наскільки надійно кримінальними процесуальними засобами захищаються права та інтереси такої особи, наскільки повно враховуються запобіжні можливості інших галузей знань. Окреслюючи межі майбутнього дослідження, слід чітко розуміти відповідні процеси перетворення на жертву, яких осіб необхідно вивчати насамперед.

Зупиняючись на питанні необхідного для приросту нового знання про професійну віктимізацію інструментарію, зазначимо, що здебільшого необхідна спрямованість та якість цього процесу залежатиме від того, які джерела отримання інформації беруться до уваги дослідником та які методи дослідження будуть використовуватися під час розробки проблеми. Стосовно першого елемента дослідницького інструментарію (так би мовити, інформаційного), зауважимо, що з методологічної точки зору це питання свого часу змістовно висвітлено у розробках відомого українського вченого А.П. Закалюка. Його напрацювання не втратили своєї актуальності й до цього часу. Так, він писав, що залежно від видів інформації її джерелами і формами, зокрема, є: нормативні джерела інформації, управлінські, статистичні, теоретичні (у тому числі літературна інформація), емпіричні та експертні джерела²⁴. Усі ці джерела так чи інакше використовуватимуться й у дослідженні професійної віктимізації. При цьому значна увага приділятиметься відомчій статистичній інформації правоохоронних та судових органів, з яких можна отримати необхідні дані кримінально-правового характеру про обрану для дослідження категорію потерпілих та осіб, які завдають шкоду першим. Разом із тим звернення до державної статистики дасть змогу, наприклад, розкрити деякі тенденції у розвитку криміногенних процесів, пов'язаних саме із проблемами віктимізації певних категорій громадян.

За своєю природою кримінологічне дослідження – спосіб наукового вивчення явищ кримінальної дійсності, на результатах якого ґрунтуються не лише теоретичні узагальнення, а й практичні рекомендації²⁵. Тому основні не лише теоретичні, а й висновки практичної спрямованості за цим дослідженням робитимуться за результатами збору, узагальнення та аналізу емпіричної інформації за матеріалами кримінальних проваджень та анкетування (інтерв'ювання), отриманої особисто автором дослідження, що проводиться.

Особлива роль у подібного роду дослідженнях відводиться думці експертів, тобто оцінці й висновкам фахівців, діяльність яких пов'язана із розслідуванням відповідної категорії кримінальних проваджень, будь-яким забезпеченням, організацією, контролем за діяльністю осіб, які можуть ставати жертвами злочинів внаслідок виконуваної ними роботи. Те, що А.П. Закалюком названо літературною інформацією та віднесено до літературних джерел, на наш погляд, є відправною точкою у вирішенні будь-якої проблеми, що існує на практиці. Недаремно аналіз стану розробки проблеми починається саме з аналізу попередніх теоретичних напрацювань, формою викладення яких є літературні джерела. Проте в умовах відкритого інформаційного простору важливим джерелом інформації виступають так само й публікації у засобах масової інформації, які виконують троїсту функцію. Подібні публікації, по-перше, свідчать про частоту й періодичність наповнення контент-простору інформацією про випадки професійної віктимізації; по-друге, відбивають найбільш резонансні події такого роду та, по-третє, в цілому актуалізують певну проблему у свідомості громадськості.

Що стосується другого дослідницького елемента необхідного інструментарію для приросту нового знання – методів наукового пізнання, то зазначимо, що, з одного боку, певним джерелам корелюють відповідні методи збору, узагальнення й аналізу отриманого матеріалу дослідження, а з іншого боку, у пригоді стають всі відомі кримінології методи узагальнення (обробки) й аналізу отриманого матеріалу, а також висунення й перевірки дослідницьких гіпотез, а, отже, приросту нового наукового знання. При цьому особлива роль на етапі емпіричного дослідження, тобто під час збирання кримінологічно значущої інформації щодо явища професійної віктимізації, відводиться статистичному та конкретно-соціологічному інструментарію (спостереження, опис, інтерв'ювання, анкетування, вивчення документів), оскільки їх використання дає можливість визначитися з обсягом вибіркового спостереження; організувати цілеспрямований процес отримання інформації та її обробки; охарактеризувати стан цього негативного явища в цілому та тенденції його розвитку, виявивши статистичні зв'язки й залежності між професійною віктимізацією та тими чи іншими видами злочинів, а також із певними соціальними процесами і явищами, що відіграють будь-яку пояснювальну роль у механізмі перетворення конкретної особи у визначеній ситуації на жертву.

Нарешті, поява нових тенденцій у розвитку того чи іншого явища потребує виокремлення та формулювання ще не вирішених проблем і висунення у зв'язку із цим робочих гіпотез щодо пояснення певних фактів. Разом із тим потребують свого більш поглибленого пояснення й ті вже наявні спостереження, що зовні відбивають сутність аналізованого явища. Так, наприклад, потребує подальшої розробки гіпотеза про зумовленість тих чи інших видів (форм) професійної віктимності конкретними видами злочинних посягань, оскільки віктимізація особи, діяльність якої хоча і пов'язана, припустимо, з обслуговуванням матеріальних цінностей, тим не менш не може розглядатися як наслідок зайняття саме цим видом діяльності, а відповідно – й проявом професійної віктимізації, у випадку вчинення щодо неї кишенькової крадіжки або спричинення шкоди життю та здоров'ю особи на побутовому ґрунті. До того ж потребують обчислення й показники міцності кореляційних зв'язків різних видів (форм) професійної віктимізації із певними видами правопорушень. Отже, певне статусне становище потерпілого, зайняття ним певним видом діяльності, пов'язаної, як правило, з учиненням щодо нього конкретних видів правопорушень, дає можливість стверджувати про існування певних суб'єктивно-об'єктивних комплексів, що з великим ступенем ймовірності можуть створювати небезпечність настання злочинної події.

Слід звернути увагу ще на одну нову тенденцію, пов'язану із професійною віктимізацією. Є повідомлення про завдання будь-якої шкоди особливій категорії користувачів Інтернет-простору – блогерам, діяльність яких може бути пов'язана з монетизацією свого блога через відвідування якомога більшої кількості відвідувачів сайтів таких осіб. Це нове явище, що принаймні ззовні нагадує зайняття суспільно корисною діяльністю, яка при певних умовах може виявлятися «джерелом» професійної віктимізації.

Таким чином, аналіз проблематики стану наукової розробки проблеми запобігання професійній віктимізації дає змогу зробити низку висновків:

1. Методикою такого аналізу має охоплюватися кілька змістовних блоків, що характеризують рівень загальної розробленості проблеми професійної віктимізації. Такими блоками відповідного знання є: 1) теоретичний фундамент у вигляді наукових положень щодо сутності явища професійної віктимізації; 2) наявний чіткий термінологічний апарат, за допомогою якого стає можливим окреслити зміст проблеми із залученням категорій суміжних галузей знань та визначитися із необхідним інструментарієм для проросту нового знання; 3) постановка ще не вирішених проблем професійної віктимізації завдяки окресленню нових тенденцій у розвитку цього явища та продовження дослідження вже відомих аспектів, ще не достатньо розкритих за сутністю.

2. Наукова розвідка проблеми професійної віктимізації дала змогу встановити, що відповідне знання сформувалося не одразу, а на порівняно пізніх етапах розвитку вчення про жертву злочину. Таке формування пов'язується насамперед зі спробами класифікації (типології) потерпілих від злочинів та подальшим проростом масиву знання завдяки розробці численних аспектів проблеми професійної віктимізації та заходів убезпечення відповідних осіб від вчинення щодо них злочинних діянь.

¹ *Калініченко Ю.В.* Кримінальна відповідальність за завідомо неправдиве повідомлення про вчинення злочину: монографія / Ю.В. Калініченко. – Х.: Право, 2018. – С. 14.

² *Голина В.В.* Криминологическая характеристика личности несовершеннолетнего корыстно-насильственного преступника в Украине: монография / В.В. Голина, М.О. Маршуба. – Х.: Право, 2014. – С. 84.

³ *Григор'єв Р.Г.* Криминологічна характеристика прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою та заходи запобігання їм в Україні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 / Р.Г. Григор'єв; Наук.-досл. ін-т вивч. проблем злочинності ім. акад. В.В. Сталіна НАПрН України. – Х., 2014. – С. 13.

⁴ *Мальшиев В.С.* Карьера жертвы. Популярно о виктимологии / В.С. Мальшиев. – Донецк: Юрпресс, 2002. – С. 17.

⁵ *Минская В.С.* Виктимологические факторы и механизм преступного поведения / В.С. Минская, Г.И. Чечель. – Иркутск: Изд-во Иркут. ун-та, 1988. – С. 7.

⁶ *Закалюк А.П.* Курс сучасної української криминології: теорія і практика: у 3-х кн. / А.П. Закалюк. – К.: Ін Юре, 2007. – Кн. 1: Теоретичні засади та історія української криминологічної науки. – С. 313.

⁷ *Гончарова Н.І.* Дискурс віктимності у вітчизняному правовому полі / Н.І. Гончарова // Актуальні проблеми держави і права. – 2012. – Вип. 62. – С. 239.

⁸ *Hentig H.* Remarks on the Interaction of Perpetrator and Victim / H. Hentig // The Journal of Criminal Law and Criminology. – 1941. – V. 31. – Issue 3. September-October. – P. 303–309.

⁹ *Шнайдер Г.Й.* Криминология / Г.Й. Шнайдер; пер. с нем. / под. общ. ред. и с предисл. Л.О. Иванова. – М.: Издат. гр. «Прогресс»–«Универс», 1994. – С. 346.

¹⁰ *Франк Л.В.* Потерпевший от преступления и проблемы советской виктимологии / Л.В. Франк. – Душанбе: Ирфон, 1977. – С. 5.

¹¹ Наприклад, див.: *Криминология: учебник* / под ред. Б.В. Коробейникова, Н.Ф. Кузнецовой, Г.М. Миньковского. – М.: Юрид. лит., 1988. – С. 110–112.

¹² *Туляков В.О.* Віктимізація підприємств і організована злочинність / В.О. Туляков // Юридичний вісник України. – 2002. – № 18–19. – С. 10.

¹³ *Туляков В.А.* Виктимизация предпринимательства / В.А. Туляков // Правові проблеми боротьби зі злочинністю. – Х.: Східно-регіональний центр гуманітарно-освітніх ініціатив, 2002. – Кн. 2. – С. 129–155.

¹⁴ *Довгаль М.* Професійна віктимність представників органів державної влади / М. Довгаль // Науковий часопис Національної академії прокуратури України. – 2017. – № 1. – С. 71–81.

¹⁵ *Папкин И.А.* Психологические пути снижения виктимности сотрудников органов внутренних дел: дисс. ... канд. псих. наук: 19.00.06 / И.А. Папкин; Акад. управления МВД России. – М., 2004. – 259 с.

¹⁶ *Кулакова А.А.* Виктимологический аспект пенитенциарной преступности и ее предупреждение (в отношении сотрудников уголовно-исполнительной системы): дисс. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 / А.А. Кулакова; Владимир. юрид. ин-т ФСИН. – Владимир, 2005. – 185 с.

¹⁷ *Криминологічна віктимологія: посібник* / за заг. ред. О.М. Джужі. – К.: Київ. нац. ун-т внутр. справ, 2006. – С. 58–59; *Стеблинська О.С.* Криминологія / О.С. Стеблинська. – К.: Ін-т крим.-викон. служби, 2014. – С. 96.

¹⁸ *Ривман Д.В.* Кримінальна віктимологія / Д.В. Ривман. – СПб.: Питер, 2002. – С. 43–44.

¹⁹ *Віктимологія: навч. посіб.* / В.В. Голина, Б.М. Головкін, М.Ю. Валуйська та ін.; за ред. В.В. Голини і Б.М. Головкіна. – Х.: Право, 2017. – С. 129–130.

²⁰ *Закалюк А.П.* Курс сучасної української криминології: теорія і практика: у 3-х кн. / А.П. Закалюк. – К.: Ін Юре, 2007. – Кн. 1: Теоретичні засади та історія української криминологічної науки. – С. 314.

²¹ *Кальман А.Г.* Понятийный аппарат современной криминологии. Терминологический словарь / А.Г. Кальман, И.А. Христич; под общ. ред. В.В. Голины. – Х.: Гимназия, 2005. – С. 33.

²² *Віктимологія: навч. посіб.* / В.В. Голина, Б.М. Головкін, М.Ю. Валуйська та ін.; за ред. В.В. Голини і Б.М. Головкіна. – Х.: Право, 2017. – С. 57.

²³ *Репецкая А.Л.* Виновное поведение потерпевшего и принцип справедливости в уголовной политике / А.Л. Репецкая. – Иркутск: Изд-во Иркут. ун-та, 1994. – С. 57.

²⁴ Закалюк А.П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика: у 3-х кн. – К.: Ін Юре, 2008. – Кн. 3: Практична кримінологія. – С. 118.

²⁵ Батиргарєєва В.С. Рецидивна злочинність в Україні: соціально-правові та кримінологічні проблеми: монографія / В.С. Батиргарєєва. – Х.: Право, 2009. – С. 98.

Резюме

Байдалінова А.Ю. Аналіз стану наукової розробки проблеми як етап дослідження професійної віктимізації в Україні.

У статті здійснюється аналіз ролі такого етапу наукового дослідження, як стан наукової розробки проблеми на прикладі дослідження професійної віктимізації в Україні. Авторкою запропоновано алгоритм здійснення такого аналізу за трьома змістовними блоками: 1) стислий огляд теоретичних напрацювань з метою виявлення особливостей процесу формування знання про практику запобіжної діяльності, спрямованої на упередження виникнення та існування явища професійної віктимності; 2) наявність чіткого термінологічного апарату, що дає змогу окреслити межі дослідницької площини та установити міждисциплінарні зв'язки з іншими пізнавальними сферами, та необхідного інструментарію для приросту нового знання; 3) виокремлення ще не вирішених проблем професійної віктимізації та окреслення нових тенденцій у цьому явищі. Розкрито зміст кожного з них.

Ключові слова: віктимізація, професійна віктимізація, жертва злочину, віктимність, віктимологія.

Резюме

Байдалінова А.Ю. Анализ состояния научной разработки проблемы как этап исследования профессиональной виктимизации в Украине.

В статье анализируется роль такого этапа научного исследования, как состояние научной разработки проблемы на примере исследования профессиональной виктимизации в Украине. Автором предложен алгоритм проведения такого анализа по трём блокам: 1) краткий обзор теоретических наработок с целью выявления особенностей процесса формирования знания о практике предупредительной деятельности, направленной на предупреждение возникновения и существования явления профессиональной виктимности; 2) наличие четкого терминологического аппарата, что позволяет очертить границы исследовательской плоскости и установить междисциплинарные связи с другими познавательными сферами, и необходимого инструментария для прироста нового знания; 3) выделение еще нерешенных проблем профессиональной виктимизации и определение новых тенденций в этом явлении. Раскрыто содержание каждого из них.

Ключевые слова: виктимизация, профессиональная виктимизация, жертва преступления, виктимность, виктимология.

Summary

Bajdalinova A. Analysis of a state of the scientific development of a problem as a stage of the research of professional victimization in Ukraine.

The paper is devoted to the analysis of the role of such a stage of scientific research as a state of scientific development of the problem on the example of the study of professional victimization in Ukraine. The author proposed an algorithm for conducting this analysis in three blocks: 1) a brief review of theoretical advances in order to identify the features of the formation of knowledge about the practice of preventive activities oriented to the prevention of the emergence and existence of the phenomenon of professional victimity; 2) the existence of a clear terminological vocabulary that allows to delineate the boundaries of the research plane and establish interdisciplinary connections with other cognitive fields, and the necessary tools for the growth of new knowledge; 3) highlighting the still unsolved problems of professional victimization and identifying new trends in this phenomenon. The content of each of them is disclosed.

Key words: victimization, professional victimization, crime victim, victimity, victimology.

УДК 343.9:343.326

В.В. МОКЛЯК

Володимир Вікторович Мокляк, здобувач Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

СУЧАСНА СТРАТЕГІЯ ЗАПОБІГАННЯ ТЕРОРИСТИЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Необхідною умовою нейтралізації терористичних загроз на національному ґрунті є формування ефективної державної політики протидії тероризму, що вимагає вироблення чіткої концепції та стратегії, базових принципів, концептуальних засад і визначення шляхів їх практичної реалізації, а також удосконалення правових та організаційних механізмів управління національною безпекою¹.

Антикримінальна політика являє собою політичну волю держави, втілену в антикримінальному законодавстві. У методологічному плані, з одного боку, йдеться про ставлення держави до охорони найбільш важливих суспільних відносин, виражене у нормативному закріпленні правообмежень, встановленні заборон та покарань за їх порушення, а з іншого – це ставлення до осіб, які вчинили такі правопорушення, виражене у нормативній регламентації процедури їхнього кримінального переслідування та виконання покарання.

© В.В. Мокляк, 2018